

Łukasz Lewkowicz

Deklaracja wsparcia finansowego USA dla Inicjatywy Trójmorza

15 lutego, podczas 56. Monachijskiej Konferencji Bezpieczeństwa, sekretarz stanu Mike Pompeo ogłosił, że Stany Zjednoczone (USA) zamierzają przekazać państwom Europy Środkowo-Wschodniej zaangażowanym w Inicjatywę Trójmorza (TSI) do 1 mld dol. na inwestycje energetyczne. Środki te zostaną przekazane przez specjalną agencję rządową przy wsparciu Kongresu USA. Pojawienie się strony rządowej wspierającej inwestycje stanowi ważny sygnał dla potencjalnych inwestorów, którzy poszukują korzystnych ekonomicznie projektów, gwarantowanych przez rządy zainteresowanych państw. Pokazuje również polityczne zainteresowanie USA regionem w kontekście zbliżającego się szczytu 17+1.

USA wobec Inicjatywy Trójmorza. TSI od początku swojego istnienia cieszy się wsparciem USA. Jej cele postrzegane są jako zbieżne z interesami amerykańskimi, zwłaszcza w sferze energetyki. Państwo to dostrzega szansę na znalezienie nowych rynków zbytu dla własnego gazu, co jednocześnie wpływa na proces dywersyfikacji dostaw energii w Europie Środkowo-Wschodniej. Państwa regionu, w tym Polska, postrzegane są jako potencjalni nabywcy amerykańskiego gazu skroplonego, stanowiącego alternatywę dla rosyjskiego gazu. Dzięki uczestnictwu prezydenta USA Donalda Trumpa w szczycie TSI w Warszawie w lipcu 2017 r., Inicjatywa znalazła się w centrum zainteresowania światowych mediów. Jako forum o potencjalnie dużym znaczeniu pozytywnie wyróżniała się na tle pozostałych środkowoeuropejskich formatów współpracy, takich jak np. Grupa Wyszehradzka. Na szczycie w Bukareszcie w 2018 r. stronę amerykańską reprezentował sekretarz ds. energii Rick Perry. W liście do uczestników tego szczytu prezydent Trump podtrzymał silne wsparcie dla TSI i dla wspólnych celów, które określił jako rozwijanie infrastruktury oraz więzi biznesowych, umacnianie bezpieczeństwa energetycznego i redukcja barier dla wolnego handlu. W odróżnieniu od deklaracji przyjętych w Dubrowniku i Warszawie, w Bukareszcie silnie podkreślano wagę relacji transatlantyckich. Akcentowano, że gospodarcza obecność USA w regionie Trójmorza może stać się dodatkowym katalizatorem dla wzmocnionego partnerstwa transatlantyckiego. Sekretarz ds. energii USA pojawił się również na ostatnim szczycie TSI w Lublanie. W listopadzie 2019 r. podjęta została rezolucja popierająca TSI, której autorami byli republikański kongresmen z Illinois Adam Kinzinger oraz demokratka polskiego pochodzenia Marcy Kaptur z Ohio. W wypowiedziach przedstawicieli USA często pojawiały się kwestie pozagospodarcze. Otwierając forum w Dubrowniku w 2016 r., gen. James L. Jones stwierdził, że Inicjatywa zwiększy bezpieczeństwo północnej, środkowej i wschodniej Europy.

Aktualnie USA są jednym z ważniejszych partnerów handlowych Polski, która jest współtwórcą, głównym promotorem i największym państwem TSI. Ponadto ich rola w polskiej wymianie handlowej w ostatnim okresie wzrasta. Według danych GUS w 2018 r. USA uplasowały się na liście rynków eksportowych na 8. pozycji, z udziałem 2,8%, podczas gdy w 2015 r. znajdowały się na pozycji 12. (z udziałem 2,2%). USA zajęły także 8. miejsce wśród polskich głównych rynków importowych (z udziałem 2,8%). To o jedną pozycję wyżej niż w 2015 r. Ostatnie lata stanowiły również okres dynamicznego wzrostu polsko-amerykańskich obrotów towarowych. W 2017 r. eksport polskich towarów na ten rynek wzrósł o ok. 28%, a w 2018 r. – o ok. 19%. Od 2019 r. strona amerykańska dostarcza do Polski w ramach długoterminowego kontraktu skroplony gaz ziemny (LNG)¹.

Deklaracja Pompeo i jej znaczenie dla regionu. Mike Pompeo zapewnił w Monachium, że USA prześlą do 1 mld dol. na inwestycje energetyczne państwom Inicjatywy Trójmorza. Środki te mają zostać przekazane przez agencję rządową (*International Development Finance Corporation*, DFC) przy wsparciu Kongresu. Według sekretarza stanu celem wsparcia jest ożywienie prywatnych inwestycji w sektorach energetycznych państw regionu. Deklarowane zaangażowanie USA w TSI nawiązuje do funduszy wspierania przedsiębiorczości, tworzących w Europie Środkowo-Wschodniej w latach 90. XX w. w celu stymulowania biznesu w nowo powstających gospodarkach rynkowych regionu. Ówczesne fundusze przedsiębiorczości odzwierciedlały zaufanie USA do

odbudowującego się regionu i odniosły ogromny sukces gospodarczy. Były one zarządzane przez komercyjnych menedżerów, którzy działali bez ingerencji politycznej, podejmując decyzje inwestycyjne oparte wyłącznie na zasadach rynkowych.

Zaangażowanie USA w TSI było jednym z wielu tematów podjętych przez Mike'a Pompeo w Monachium. W swoim wystąpieniu sekretarz stanu skupił uwagę na obronie roli USA w polityce światowej, wezwał do jedności państw Zachodu, skrytykował politykę Chin i Rosji. Podkreślił również jedność Sojuszu Północnoatlantyckiego (NATO). Odniósł się także do krytyki USA ze strony prezydenta Niemiec Franka-Waltera Steinmeiera, który stwierdził, że obecna administracja amerykańska odrzuca ideę społeczności międzynarodowej. Zdaniem Pompeo, opinie takie nie odzwierciedlają rzeczywistości. Sekretarz stanu po raz kolejny wyraził sprzeciw USA wobec budowy gazociągu Nord Stream 2, który uderza w niezależność energetyczną państw TSI. Oceniał, że Rosja, Chiny i Iran podważają światowy porządek. Przestrzegł przed rosyjską kampanią dezinformacyjną. Stwierdził również, że Huawei i inne wspierane przez chiński rząd firmy technologiczne służą wywiadowi tego państwa. Zachęcał europejskie i amerykańskie firmy technologiczne do rozwijania alternatywnych rozwiązań 5G, co również wpisuje się w cele strategiczne TSI.

Do przemówienia Mike'a Pompeo odniósł się minister spraw zagranicznych Jacek Czaputowicz. Stwierdził, że jest to ważna deklaracja polityczna, świadcząca o poważnym traktowaniu TSI przez Stany Zjednoczone. Dodał, że USA chcą zademonstrować wsparcie, angażując się w rozwój infrastruktury w Europie Środkowo-Wschodniej. Zdaniem Czaputowicza, wsparcie USA należy interpretować jako ruch w kierunku uniezależnienia się od dostaw surowców energetycznych z Rosji. Minister dodał, że głos amerykański odbiera jako chęć zaangażowania się w sprawy regionu, a także utrzymania relacji transatlantycznych oraz żywotności i skuteczności NATO.

Wnioski dla Polski i regionu. Inicjatywa Trójmorza i szeroko rozumiana współpraca regionalna stanowią strategiczny cel polityki zagranicznej Polski. Równie ważne jest strategiczne partnerstwo polsko-amerykańskie. Deklarowana kwota 1 mld dol. nie jest zbyt wysoka, biorąc pod uwagę potrzeby infrastrukturalne regionu. Jednakże pojawienie się amerykańskiej rządowej agencji wspierającej inwestycje może stanowić mocny sygnał polityczny wysłany potencjalnym inwestorom, szczególnie zaś funduszom inwestycyjnym, które poszukują dużych strategicznych projektów gospodarczych, gwarantowanych przez rządy zainteresowanych państw. Chęć wsparcia państw Europy Środkowo-Wschodniej wpisuje się również w rywalizację amerykańsko-chińską w regionie. Na kwiecień 2020 r. przewidziany jest kolejny szczyt formatu 17+1, który tym razem odbędzie się w Pekinie. Informacja o 1 mld dol. dla TSI bezpośrednio przed tym spotkaniem może wywrzeć presję i skłonić Chiny do podbicia stawki dla państw Europy Środkowo-Wschodniej.

Jednocześnie należy pamiętać o zasadniczych barierach rozwoju TSI. Po pierwsze, długoterminowe kontrakty energetyczne rosyjskiego Gazpromu wygasną w całym regionie do 2022 r. Jeżeli państwa członkowskie TSI mają zrealizować swoje cele strategiczne w zakresie bezpieczeństwa energetycznego, to muszą szybko rozwinąć technologię magazynowania gazu, poprawić wydajność energetyczną oraz zapewnić sobie alternatywne źródła zaopatrzenia. Po drugie, istotną przeszkodą jest finansowanie projektów realizowanych w ramach TSI. Od listopada 2019 r. w Fundusz Inwestycyjny Inicjatywy Trójmorza zaangażowały się tylko Polska i Rumunia. Nie udało się uzyskać większego zainteresowania inwestorów. W rezultacie nowy fundusz jest niedokapitalizowany: nadzoruje 500-600 mld euro, a potrzeby oceniane są na co najmniej 2 bln euro. Poważną przeszkodą stanowi również planowane ograniczenie budżetu UE na lata 2021-2027. Mniejsze środki na politykę spójności niewątpliwie ograniczą możliwości realizacji wielu projektów infrastrukturalnych TSI. Po trzecie, obecnie w USA panuje konsensus polityczny co do wsparcia Inicjatywy Trójmorza. W listopadzie 2020 r. odbędą się tam jednak wybory prezydenckie. W najbliższych miesiącach politycy amerykańscy skupią się na kampanii wyborczej i sprawach wewnętrznych. Kwestia zaangażowania się USA w Europie Środkowo-Wschodniej może zejść na dalszy plan.

¹ Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/banki-i-bazy-danych/handel-zagraniczny/> [data dostępu: 20.02.2020].